

EBBRECHT, T. *Geschichtsbilder im medialen Gedächtnis. Filmische Narrationen des Holocaust*. Bielefeld: Transcript, 2011, 351 pàg. ISBN: 978-3-8376-1671-2

PER STEFANIE ARMBRUSTER

Investigadora de la Universitat Autònoma de Barcelona i membre del Grup de Recerca en Imatge, So i Síntesi (GRISS)

Les representacions de l'holocaust als mitjans de comunicació: efecte sense confrontació

La representació del passat és un component central del nostre panorama mediàtic. La història és matèria de documentals, de ficcions televisives o de pel·lícules. La publicitat està impregnada d'imatges del passat. Fins i tot els formats de telerealtà aborden temes històrics. Des de fa molt de temps, aquest fet és motiu de debat entre els experts, entre els quals podem distingir-ne dos grups (vegeu, per exemple, Baer 2001): d'una banda, els optimistes, que destaquen la constructivitat general dels relats històrics i veuen les representacions de la història realitzades pels mitjans com una manera de recuperar el passat per a la reflexió. I, de l'altra, els pessimistes, entre els representants més importants dels quals hi ha els experts de l'Escola de Frankfurt, que sostenen que les representacions de la història que realitzen els mitjans de comunicació eviten qualsevol confrontació crítica amb el passat. L'"exemple paradigmàtic de les limitacions i els imperatius de la pràctica representacional" (*ibídem*, pàg. 491) és la representació de l'holocaust. S'"ha convertit en un camp de batalla contemporani sobre la legitimitat i la pertinència dels productes dels mitjans de comunicació de masses" (*ibídem*).

El llibre ressenyat, *Geschichtsbilder im medialen Gedächtnis. Filmische Narrationen des Holocaust*,¹ escrit per l'expert en història del cinema Tobias Ebbrecht i publicat recentment (febrer de 2011) a l'editorial alemanya Transcript, aborda el debat a fons. El seu autor, investigador associat de la Bauhaus-University of Weimar i postdoctorat del Programa de Recerca de Postgrau "Historiografies dels mitjans", va més enllà. Després d'observar que les representacions dels mitjans de comunicació inclouen, des de fa molt de temps, l'holocaust (pàg. 17), se centra en les característiques de les representacions existents al cinema i a la televisió, i en el seu impacte en la nostra comprensió de la història.

La tesi principal d'Ebbrecht és que les representacions contemporànies de l'holocaust al cinema i a la televisió es referei-

xen cada cop menys a la "veritat històrica" (pàg. 12). Com ho afirma en un article recent, "les imatges històriques que deriven de l'holocaust i les seves conseqüències immediates es dissocien contínuament dels seus orígens històrics" (Ebbrecht 2010, 86). Per això hi ha un fil argumental dominant a la producció cinematogràfica alemanya recent que descontextualitza els recursos narratius i visuals per tal de representar els alemanys com a víctimes dels nazis i de la guerra (pàg. 19) –un fet que Ebbrecht també veu reflectit en la transmissió transgeneracional de la memòria a Alemanya (pàg. 21).

L'autor investiga aquesta qüestió en set capítols exhaustius. Així, els dos primers estan dedicats a la fonamentació teòrica. Se'n poden destacar tres aspectes: en primer lloc, els escrits sobre l'intercanvi transgeneracional de la memòria en forma de narracions tancades (pàg. 68 i s.); en segon lloc, els conceptes d'estereotips al cinema (vegeu, per exemple, Schweinitz 2006, 80), i, en tercer lloc, el concepte de postmemòria de Hirsch –un enfocament que tracta els espectadors com a "testimonis per adopció" (Hartman a Hirsch 2001, pàg. 221) i que obre una perspectiva sobre les possibles "transmissions" de la memòria (pàg. 75 i s.). La profunditat del treball d'Ebbrecht sorgeix d'una combinació d'aquests conceptes, cosa que li serveix no tan sols com a base per analitzar el model de repetició i de migració de les imatges de l'holocaust, sinó també per delimitar els problemes de la memòria cultural.

A la pràctica, els capítols següents presenten una recerca detallada dels tipus de representació. Així doncs, una primera part, "Monumente der Erinnerung" ['monuments de la memòria'], destaca fotografies i pel·lícules del període nacionalsocialista i de l'alliberament dels camps de concentració com el corpus d'imatges que se suposa que han emigrat en les representacions dels mitjans de comunicació després de l'holocaust (pàg. 88). Els processos de migració actuals són el nucli de la segona part de l'anàlisi, que consta de tres capítols sobre llargmetratges contemporanis i telefilms sobre l'holocaust, i se centra en la seva narració, l'estructura visual i els personatges. En cada capítol, Ebbrecht desenvolupa les característiques generals

i segueix els indicis dels predecessors visuals i narratius. El cas d'estudi corresponent efectua la transició cap al context alemany.

Un dels exemples centrals d'Ebbrecht respecte de la perspectiva internacional –un “clàssic” dins del discurs científic en general– és la pel·lícula *La llista de Schindler* (1993). Com ho mostra l'autor, la pel·lícula combina diverses referències, des de les fotografies històriques fins a les pel·lícules *Nuit et Brouillard* de Resnais (1955) o *Shoah* de Lanzmann (1985) (pàg. 183 i s.). Tanmateix, afirma Ebbrecht, en presentar la seva estructura intertextual en una narració tancada, la pel·lícula “trasllada ‘les imatges del record’ (*Erinnerungsbilder*) a estereotipades ‘imatges de la història’ (*Geschichtsbilder*)” (pàg. 189). Se n'oculta la constructivitat darrere de la forma (pàg. 136).

Així mateix, s'analitzen produccions alemanyes recents, com *Das Wunder von Bern* (2003) o *Dresden* (2006). Ebbrecht és capaç de demostrar que en recórrer a estratègies similars, aquest tipus de pel·lícules, en contraposició amb d'altres produccions alemanyes també recents, com *Die Fälscher* (2007) o *Am Ende kommen Touristen* (2007), reinterpreten i descontextualitzen les representacions i les imatges icòniques de l'holocaust per tal de construir històries que harmonitzen els conflictes generacionals, victimitzen els alemanys i posen en relleu la terrible experiència alemanya (pàg. 161 i s.). Com ho assenyala ell mateix en un altre article recent sobre el tema: “La iconografia universalitzada i el llenguatge de la representació i la commemoració de l'holocaust permetran a la cultura de postguerra alemanya fusionar dues perspectives radicalment diferents dels jueus en l'holocaust i dels alemanys en la guerra” (Ebbrecht 2010, 98).

El capítol final mostra que aquestes observacions no tan sols són rellevants en el context alemany: segons l'autor, es poden observar canvis de perspectiva similars a escala europea –particularment, en forma d'un desenvolupament que Ebbrecht descriu com “l'harmonització de les memòries oposades” (pàg. 318). A banda d'això, Ebbrecht va més enllà de l'abast del seu estudi i mostra que les imatges icòniques de l'holocaust han emigrat des de fa molt temps a d'altres contextos, com ara la representació dels conflictes contemporanis (pàg. 322) (per saber-ne més, vegeu també Ebbrecht 2010).

Una anàlisi com la d'Ebbrecht no impedeix el desenvolupament d'uns esdeveniments d'aquest tipus, però en lloc de caure presa del pessimisme, es trenca el cicle d'aquestes imatges repetides ocultes darrere de les formes tancades, els exposa a la reflexió crítica i n'amplia les perspectives per a futures investigacions. En resum, com s'ha demostrat, *Geschichtsbilder im medialen Gedächtnis. Filmische Narrationen des Holocaust* ofereix un estudi exhaustiu de les característiques de les representacions dels mitjans de comunicació respecte de l'holocaust i del seu impacte en la memòria col·lectiva en un context no tan sols alemany. Amb una minuciositat arqueològica extraordinària, l'autor explica els orígens de les imatges basades en fets i determina l'origen de les referències intertextuals de les pel·lícules contemporànies. Mitjançant la combinació de diferents enfocaments, l'estudi d'Ebbrecht obté una gran varietat

de punts de vista analítics i és capaç d'ampliar-ne les perspectives. Així, el llibre és recomanable tant per als qui han començat a tractar el tema recentment com per als qui desitgen aprofundir-hi més. La publicació pot ser una font d'inspiració per a recerques posteriors en la matèria, com per exemple en el context de la història contemporània espanyola.

Notes

1. ‘Imatges de la història en la memòria dels mitjans de comunicació. Relats de l'holocaust al cinema’ [traducció de l'autor].

Referències

BAER, A. “Consuming History and Memory through Mass media Products”. *European Journal of Cultural Studies*. Vol. 4, núm. 4, 2001, pàg. 491-501. ISSN: 1367-5494.

EBBRECHT, T. “Migrating Images of the Holocaust and the Representation of War in Popular Film”. *Shofar. An Interdisciplinary Journal of Jewish Studies*. Vol. 28, núm. 4, 2010, pàg. 86-103. ISSN: 0882-8539.

HIRSCH, M. “Surviving Images. Holocaust Photographs and the Work of Postmemory”. A: ZELIZER, B. (ed.) *Visual Culture and the Holocaust*. Nova Jersey: Rutgers, 2001, pàg. 215-246.

SCHWEINITZ, J. *Film und Stereotyp. Eine Herausforderung für das Kino und die Filmtheorie. Zur Geschichte eines Medien-diskurses*. Berlín: Akademie Verlag, 2006.